

Dokumentansvarig: Helena Karlström, bibliotekschef	Dokumentdatum: 2021-10-15
	Reviderad: 2024-06-20
Medieplan för Umeå kommuns folkbibliotek	

Inledning

Syftet med "Medieplan för Umeå kommuns folkbibliotek" är att förmedla riktlinjer som styr folkbibliotekens mediasamling. Medieplanen är biblioteksledningens komplement till Umeå kommuns biblioteksplan och ska tillsammans med "Riktlinjer för medieförsörjning", ett gemensamt styrdokument för Umeåregionens bibliotekssamarbete, vara ett stöd för mediearbetet vid folkbiblioteken i Umeå. Med detta dokument som grund gör varje folkbibliotek i kommunen en lokal medieplan för sitt bibliotek.

All biblioteksverksamhet i Sverige utgår från bibliotekslagen (SFS 2013:801). Biblioteksplan för Umeå kommun 2024–2027, antagen av kommunfullmäktige 2023-12-18, anger riktningen för folkbiblioteksverksamheten i Umeå kommun.

Befolkning

Umeå kommun hade 133 091 invånare vid årsskiftet 2023/2024. År 2023 var medelåldern i Umeå kommun 39,6 år. Andelen utrikesfödda utgjorde cirka 13 % av befolkningen. Andelen barn och unga 0–17 år var 20 %.

Umeå kommun har som vision att Umeå ska ha 200 000 invånare senast år 2050. Visionen uttrycker att alla ska uppleva att de vinner på att bo och verka i Umeå. Tillväxten och utvecklingen i kommunen ska ske på ett socialt, kulturellt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart sätt. Planen är att en större del av befolkningsökningen ska inrymmas genom förtätning av befintliga stads- och kommundelar, med strategin att Umeås tillväxt så långt det är möjligt ska samlas inom femkilometersradier från stads-kärnan eller universitetsområdet.

Umeå kommun arbetar för att motverka bostadssegregation genom att olika boendeformer blandas i stadsdelarna. Trots det finns skillnader vad gäller utbildningsnivå och socioekonomiska förhållanden mellan områden.

Biblioteksstatistik

Antal fysiska utlån per kommuninvånare uppgick år 2023 till 10,4 i Umeå, att jämföra med det nationella genomsnittet som var 5,0. Antal barnbokslån per barn 0–17 år var 32,7 i Umeå kommun medan riksgenomsnittet var 12,6. Andelen aktiva användare av befolkningen var drygt 30 % i Umeå kommun, riksgenomsnittet var 23 % år 2023.

Folkbibliotekens organisation

Umeå kommuns folkbibliotek består av Umeå stadsbibliotek och närbiblioteken Ersbodabiblioteket, Grubbebiblioteket, Holmsunds bibliotek, Hörneforsbiblioteket, Mariehemsbiblioteket, Obbola bibliotek, Sävarbiblioteket, Tegsbiblioteket, Umedalens bibliotek och Ålidhemsbiblioteket, samt en biblioteksbus.

Ingår i Umeås biblioteksorganisation gör även Sveriges depåbibliotek och lånecentral som har ett statligt finansierat uppdrag och ger service till landets alla bibliotek. I uppdraget ingår att bevara och tillgängliggöra svensk litteratur. Lån förmedlas från depåbiblioteket och från stadsbibliotekets bestånd till vilket lånecentralen bidrar med inköp av medier. Detta påverkar beståndet framför allt på stadsbiblioteket och hänsyn i gallringsarbetet måste tas för det statliga uppdraget.

Samarbete och lånesamverkan

Umeå kommuns folkbibliotek har ett nära samarbete med biblioteken i Umeåregionens övriga kommuner Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Vindeln och Vännäs. Samarbetet innebär att media på Umeå kommuns folkbibliotek är tillgängliga för invånarna i hela Umeåregionen och vice versa. Umeåregionens bibliotek har gemensamma riktlinjer för medieförsörjning. Via Umeåregionens bibliotekswebb Minabibliotek finns service och tjänster tillgängliga även utanför bibliotekens öppettider.

Samverkan sker med andra bibliotek i fjärrlåneärenden genom inlån av media som inte finns i det egna beståndet samt utlån av media till andra bibliotek. Lånecentralsuppdraget innebär att främst stadsbibliotekets material lånas ut till andra bibliotek.

Folkbibliotekens uppdrag

Umeå kommuns folkbibliotek utgör samlingsplatser för kultur, information, lärande och samhällsdebatt. Biblioteken är offentliga rum både fysiskt och digitalt. Verksamheten ska spegla mångfalden bland bibliotekens besökare. Alla är välkomna och målsättningen är att alla ska känna sig bekräftade och trygga. Med diskrimineringsgrunderna som utgångspunkt arbetar biblioteken med tillgänglighet för alla.

Biblioteken står för åsikts- och yttrandefrihet och är neutrala i partipolitiska, ideologiska och religiösa frågor. Att främja intresse för litteratur och läsning, tillhandahålla information och stöd för kunskap samt att verka för digital delaktighet är väsentliga uppdrag för biblioteken.

Det är viktigt att biblioteken upplevs som samtida, trovärdiga, effektiva och tillgängliga förmedlare av information och läsoplevelser.

Den snabba utvecklingen på medieområdet och den digitala utvecklingen ställer krav på bibliotekens resurser och förmåga att utveckla tjänster och tillgängliggöra innehåll i olika medieformat.

Mediesamlingen

Umeå kommuns folkbibliotek har tillsammans med Umeåregionens övriga bibliotek ett gemensamt mediebestånd tillgängligt för alla invånare i Umeåregionen. Biblioteken ska tillhandahålla smal och

svåråtkomlig litteratur och samtidigt kunna möta efterfrågan på aktuell litteratur. En gemensam reservationskö för hela Umeåregionen finns för att tillgodose låntagarnas önskemål.

Bibliotekens mediesamling omfattar böcker och annat tryckt material såsom tidningar och tidskrifter, samt film och musik, språkkurser och tv-spel, ljudböcker och talböcker.

Bibliotekens medieutbud präglas av kvalitet och allsidighet. I biblioteken finns ett rikt och aktuellt utbud av media som speglar världen ur många perspektiv. Exempelvis finns möjlighet att på alla bibliotek ta del av litteratur och information om normer, normkritik och hbtq-frågor.

Urvalet av och tillgängligheten till bibliotekens material och tjänster styrs av professionella överväganden och inte av politiska eller religiösa åsikter. Biblioteken ska tillhandahålla medier som speglar landets åsiktsfrihet för att kunna bidra till diskussioner och samhällsdebatt.

Samlingarna hålls levande, aktuella och representativa genom ett kontinuerligt arbete med både nytt och äldre material. Förvärv sker i kombination med aktivt arbete med biblioteksbeståndet, som förmedling, exponering och gallring.

Barn och unga är en prioriterad målgrupp för biblioteksverksamheten och biblioteken erbjuder ett rikt och varierat utbud av litteratur för att utveckla såväl fantasi som läs- och skrivförmåga. Barn med annat modersmål än svenska behöver kunna ta del av berättelser på det egna språket för att stärkas i sin identitet och utveckling.

Stadsbiblioteket och närbiblioteken har delvis olika roller. Stadsbiblioteket står för ett bredare urval av media medan närbiblioteken bör präglas av befolkningsstrukturen i respektive bostadsområde. Inköps- och mediehanteringsrutinerna är decentraliserade. Personal på närbibliotek och biblioteks-bussen gör medieurval samt effektuerar inköp och iordningsställande för sina respektive områden liksom medieöversynsarbetet för sina verksamheter. Budget för media är fördelad för respektive bibliotek. På biblioteken finns genre- och ämnesansvariga som beslutar om förvärv samt har hand om mediehantering och medieöversyn för sina respektive ansvarsområden.

Biblioteken har att förhålla sig till befintliga ekonomiska ramar. Avvägningar och prioriteringar är nödvändiga vid inköp.

De nationella minoriteterna och personer med andra modersmål än svenska

Tillgång till ett aktuellt och relevant utbud av litteratur på de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch erbjuds. Närbiblioteken kan ha ett begränsat urval medan stadsbiblioteket har ett mer fullödigt utbud av medier på de nationella minoritetsspråken.

Umeå kommun ingår i förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska. Särskilt fokus läggs därför på de språken, med sina varieteter.

För personer med andra modersmål än svenska erbjuds medier på andra språk och lättläst svenska. Utbudet utgår från befintliga behov. Urvalet av aktuella språk kan variera över tid och se olika ut i Umeås bostadsområden, vilket präglar närbibliotekens bestånd i större utsträckning medan stadsbibliotekets utbud är mer omfattande och allsidigt.

Tillgängliga medier

Bibliotekens mediesamlingar ska vara tillgängliga och angelägna för alla. Böcker är bibliotekens bas men dagens bibliotek erbjuder även andra medieformat. Behovsanpassade lösningar erbjuds, exempelvis talböcker, taktila böcker och nyheter på lätt svenska. Ett aktivt arbete görs för att tillgängliggöra medier för olika former av funktionsnedsättningar. Genom biblioteken får personer med funktionsnedsättningar även tillgång till nationella resurser som Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) erbjuder.

Dagstidningar och tidskrifter

Oavsett var man bor i kommunen ska man kunna läsa en lokaltidning och en rikstäckande tidning i tryckt format på sitt närmaste bibliotek. På stadsbiblioteket finns dessutom en representation av dagstidningar från alla delar av Sverige. Stadsbiblioteket har även ett mångsidigt utbud av internationella dagstidningar samt tidningar och tidskrifter på de nationella minoritetsspråken.

Ett allsidigt utbud av tidskrifter för aktuell samhällsorientering, kunskap och stimulans inom skiftande ämnesområden finns på biblioteken.

Dagstidningar och tidskrifter erbjuds i digitalt format på ett flertal språk, tillgängliga på biblioteken och för registrerade biblioteksanvändare via Umeåregionens bibliotekswebb. I arbetet med tidningar och tidskrifter ska utvecklingen av det digitala utbudet beaktas.

E-medier

Utbudet av e-medier och e-tjänster utvecklas och läsvanor förändras. I bibliotekens digitala utbud ingår e-böcker, e-ljudböcker och e-tidningar samt ett urval databaser som kompletterar det tryckta utbudet.

E-medier ger en ökad tillgänglighet till bibliotekens resurser genom att användarna kan anpassa sin biblioteksanvändning efter sina behov, oberoende av bibliotekens öppettider.

Biblioteken arbetar aktivt med urval av media oavsett format. Det digitala utbudet är dock mer begränsat än tryckta medier, både vad gäller antal tillgängliga titlar och antal möjliga lån. Tillgången avgörs till stor del av förlagens och distributörernas villkor.

Kurslitteratur

Medieutbudet ska, i den mån det är möjligt med hänsyn till beståndets sammansättning och befintlig budget, stödja lärandet upp till och med grundläggande högskolenivå. I folkbibliotekens uppdrag ingår inte att tillgodose studenters totala behov av kurslitteratur.

Inköpsförslag och fjärlåneförfrågningar

Efterfrågan av titlar som inte finns i samlingarna ska genom förvärv eller fjärlån tillgodoses så långt det är möjligt med hänsyn till titlars åtkomlighet, beståndets sammansättning och befintlig budget.

Gåvor

Biblioteken tar emot gåvor men behörig bibliotekspersonal avgör om de ska införlivas i samlingarna.

Gallring

Gallring görs av media som är trasigt eller slitet, där innehållet är föråldrat eller där en nyare upplaga har kommit och den äldre inte behövs. Även media som inte lånats under lång tid kan gallras eftersom bibliotekens yta för mediesamlingar är begränsad. Försiktighet iaktas dock inom vissa områden, exempelvis lokalhistoria och nationella minoritetsspråk. Gallring görs inte av ideologiska eller värdegrundsbaserade skäl. Gallrat material erbjuds depåbiblioteket där så är aktuellt.

Det statliga lånecentralsuppdraget som Umeå kommun har medfört ett visst bevarandeuppdrag.

Sammanfattning

Umeå kommuns folkbibliotek ska

- erbjuda en aktuell, allsidig och representativ mediesamling
- så långt det är möjligt tillgodose invånarnas behov av medier och önskemål om enskilda titlar
- ha särskilt fokus på barn och unga, invånare med annat modersmål än svenska samt personer med funktionsnedsättning
- erbjuda ett relevant utbud av media på de nationella minoritetsspråken och de språk som finns representerade i kommunen.

Uppföljning

Denna medieplan är ett övergripande dokument som ligger till grund för lokala medieplaner vid Umeå kommuns folkbibliotek. Uppföljning av detta dokument görs i samband med revidering av Umeå kommuns biblioteksplan.